

Förord

SVEN-ÅKE SELANDER

Titeln på årsboken *Svenskt Gudstjänstliv* 2007 är hämtad från Dietrich Bonhoeffers psalm i översättning av Jonas Jonson: »Med hjärtats tillit att Guds goda makter / beskyddande och trofast kring oss står» (Psalmer i 2000-talet, 817).

Samspelet mellan »hjärtats tillit» och »Guds goda makter» är också ett bärande tema i Ingmar Johanssons mässa: »till dig. Kroppens och innerlighetens mässa». Eftersom hjärtat inte bara lever i tilliten utan också utsätts för sår, »vårt sår», »hjärtats sår», sjunger man i mässan om sorg och onda dagar. Mot denna bakgrund framträder Gud som »den läkande kraften», som den som kan »rädda våra skrämda själar», som får människor att känna att: »du får komma precis som du är. / Du är älskad precis som du är. / Du är väntad precis som du är» (Johansson, »till dig», preludium).

Man kan urskilja två tyngdpunkter i Bonhoeffers psalm och Johanssons texter och musik. *Hjärtat* står som symbol både för den oroliga, sökande, hjälpbehövande människan och för den människa som funnit sin tillflykt och trygghet hos Gud, och för *hjärtpunkten*, dvs. det centrum i den kristna tron, där oro förbyts i trygghet, i mötet med det frälsande budskapet: »endast kärlek läker hjärtats sår».

Både hjärtat och hjärtpunkten framgår också av följande vers i Bonhoeffers psalm:

Än plågar allt det gamla våra hjärtan,
än tynger onda dagar som vi minns.
Kom, Herre, rädda våra skrämda själar
med frälsningen som vi har skapats till (817:2).

Har man väl funnit och upplevt hjärtpunkten i den kristna tron kan man också uppleva i sitt hjärta att:

I goda makters underbara omsorg
vi väntar lugnt vadhelst oss möter här.
Gud är hos oss var afton och var morgon,
Guds kärlek genom varje dag oss bär (817:1–5).

Fem gånger sjungs denna refräng i psalmen. Trygg musikalisk utformning understödjer också Johanssons budskap: vägen till ett hjärta som kan leva i tillit går via upptäckten av och inlevelsen i den kristna trons hjärtpunkt: frälsningen. Eller uttryckt med Ingmar Johanssons text:

För hur skulle Kristus komma
Hur skulle Kristus
Om inte på detta omvälvande sätt
Genom ett brustet hjärta
Genom ditt hjärta
Älskade, var inte
Var inte rädd
Älskade, var inte rädd (Predikan)

Vi tror på den namnlöse guden som laddar
vårt liv med liv
Som bor i vår omsorg om allt som är skört,
hjärtats vilda knytnävsslag
Vi tror att Gud är den läkande kraften i
sorgen som vidgat våra liv (Credo)

För Martin Luther och för evangelisk – luthersk trostolkning var och är samspelet mellan hjärtats behov av tillit och trons hjärtpunkt: frälsningen i tro på Kristus avgörande för möjligheten att kunna leva »i goda makters underbara omsorg». Om hur budskapet om detta samspel kommunicerats och kommuniceras till människor handlar denna årsbok. Martin Luthers trostolkning står i centrum. Det handlar också om hur man i olika sammanhang sökt föra hans trostolkning vidare.

En viktig fråga för Bernice Sundqvist i hennes inledande uppsats är: »vad betyder det för Luther *att bli välsignad*»? Ett av hennes svar är att Luther ville betona »välsignelsen som Guds omsorg och beskydd [...] Luther vill väcka tillit till en vänligt välsignande Gud» som beaktar både kroppsligt

och andligt. För att uttrycka detta lyfte Luther som välsignelseformel fram den aronitiska välsignelsen, som berättar om »hur Gud beskyddar och ger ljus, nåd och frid», formuleringar som skapar »en rätt tillit hos mottagaren».

För Luther var trons hjärtpunkt, frälsningsbudskapet, något som borde väcka glädje i hjärtat. »Var man må nu väl glädja sig / här är stor fröjd på färde». En nådig Gud var trons hjärtpunkt och budskapet om detta ett glädjebudskap för hjärtat: »Nun freut euch lieben Christen gmein». I den psalmen förmedlar Luther hjärtats glädje över djävulens nederlag och Guds seger. Inger Selander och Jørgen Kjærgaard visar hur detta glädjebudskap förvaltats i olika översättningar i Sverige och i Danmark fram till vår tid.

Trons hjärtpunkt och människans sökande efter tillit kommer i kyrkollivet särskilt fram i nattvardens sakrament. Lars Eckerdal visar med utgångspunkt i Lutherpsalmen »Gott sei gelobet und gebenedeiet» / »Gud wari Loffuat och högeliga prijsat» hur kommuniönsången utformats i Svenska kyrkan. Kronologiskt kan tidsspännet mellan originaltexten från 1524 och *Den svenska psalmboken* från 1986 tyckas vara långt, men budskapet är detsamma: »Gud vare lovad! Han som i sin godhet / mättar oss vid nattvardsbordet» och »förnyar våra hjärtan» (A. Frostensons översättning).

Att uttrycka tron i musikalisk form var en väsentlig uppgift för Luther och reformatorerna. Men hur skapa en musikalisk form som inte bara underströk den intellektuella utan också den emotionella innebörden i den tyska texten. Musiken i den traditionella latinska texten riskerade att motverka upplevelsen av den tyska bibelöversättningens puls. Om dessa problem skriver Birgit Stolt (med biträde av Ragnar Holte). För Birgit Stolts analyser spelar principer från retoriken en avgörande roll och ger nya infallsvinklar.

J.C.F. Haeffner var en stor beundrare av Luther och hans reformationsverk. Det gällde av naturliga skäl särskilt Luthers insats på musikens område och påverkade utformningen av Haeffners koralbok. Det är inte osannolikt att Haeffner tillagt Luther en större roll än vad som verkligen är fallet. Om sådana problem skriver Anders Dillmar.

Luther har naturligtvis inspirerat till text och ton inte bara direkt utan också indirekt, inte bara på 1500-talet utan ända fram till idag. Hans strävan att knyta an till dåtidens folkliga musikaliska former motsvaras i dag

av initiativ som Ingmar Johanssons mäsä. Lars-Olle Armgard visar, med stöd av bl.a. Alva Ekströms doktorsavhandling *Inget är skapat utanför*, 2006, att Anders Frostenson i sin psalmdiktning lyfter fram motiv som kan härledas till hans Lutherstudier och som passar väl in i ett lutherskt folkkyrkoperspektiv.

Tro kommuniceras som bekant inte bara musikaliskt utan också – och kanske rentav mest – verbalt. Luthers Lilla katekes har spelat en grundläggande roll i detta sammanhang. Ragnar Holte sätter in detta i ett brett historiskt, teologiskt och samhälleligt perspektiv. Han illustrerar hur frågor om hjärtats tillit och trons hjärtpunkt har utformats – och förbisetts – under tiden från reformationen och hur detta samspel framställs och kommuniceras till unga människor idag. I en avslutande exkurs behandlar Holte frågor om vilka problem mässpartiernas utformning kommit att väcka under olika tider.

Därmed är man tillbaka till Bonhoeffers psalm och Ingmar Johanssons mäsä. Så länge man söker nya musikaliska former och nya formuleringar för att förmedla samspelet mellan hjärtats behov av tillit och upplevelsen av trons hjärtpunkt så kommer också evangelisk-luthersk troskommunikation att behålla sin spänst.

Temat Luther har även behandlats under åren 2003–2005 inom ramen för ett av Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, NOS-HS, finansierat treårigt nätverksprojekt, där Luthers psalmer i samtliga nordiska länder stått i centrum och behandlats utifrån olika vetenskapliga infallsvinklar. Denna årsbok kan betraktas som ett komplement till det arbete som utförts inom ramen för nätverksprojektet. En utförlig redovisning av detta projekt beräknas kunna publiceras under senare delen av 2007.

Årsboken Svenskt Gudstjänstliv ges ut med stöd från Vetenskapsrådet samt från Samfundet Pro Fide et Christianismo (kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse).